Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Zaṿl rimer

Menaḥem
םחנמ

Ṿarshe, 1923

לטיפּאַק עטעביז סאָד

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8195

Visual Library

דאָס זיבעטע קאַפּיטל

ווען זאַוול איז אַהיים געקומען, איז די מאַמע
אַנטקעגן אים געגאַנגען מיט אַ בשורה: ס'איז געווען
דער יונגער מירקין, דער פּאָדראַטשיק, האָט באַשטעלט
ביים טאַטן אַרבעט אויף חדשים, שוין געגעבן אַ „דערויף",
און מאָרגען, אַז מען וועט דערלעבן, כּעלות
וועט מען זיך שטעלן אַרבעטן. זי האָט געגרייט צום טיש,
און זאַוול האָט נישט-פילנדיק אַריינגעגעסן אַלץ
און נאָכדעם ווידער שטיקער ברויט געריסן און געקייט.
זי האָט אויסגעמוסרט: זע נאָר, כ'לעבן.
ווי גייט מען עס אַרום פאַרשמאַכט אַ גאַנצן טאָג?
האָט ער זי אָנגעקוקט, אַוועקגעשטופּט דאָס ברויט
און זיך פאַרענטפערט: — כ'האָב געגעסן דאָרט ביי זיי.
האָט זי אים אויסגעפרעגט, וואָס מאַכט מען דאָרט,
און וואו די קינדער פאָרן, האָט דערציילט פון מאַרק
די נייס, אַז יענער קייסער וועט זיך רוקן גלייך אַהער
און צי ס'איז אמת טאַקע און וואָס שרייבט מען אין די בלעטער?
איז דאָס געפעלן זאַוולען, דאס וואָס יענער קייסער
וועט גלייך אַהער זיך רוקן, אויף די זעלבע פאָרטן,
וואָס ער אַליין איז נעבן זיי געשטאַנען אַזוי אָפט,
האָט ער געזאָגט: — וואָס דען? אַוודאי איז עס אמת.

– וואָס רעדסטו? – האָט די מאַמע אויסגעשטעלט די אויגן –
זאָל גאָר די שעה קיין שעה נישט זיין! – האָט זאַוול זיך געכאַפּט,
אַז אינעווייניק אין די פּאָרטן זענען סקלאַדן
מיט פּולווער, וואָס קאָן אויפרייסן אַ גאַנצע שטאָט,
און זי געטרייסט: מסתמא וועט מען נישט דערלאָזן.
אין אָוונט שפּעט האָט זיך דער טאַטע אומגעקערט אַ ברוגזער
געזוכט אַן אַרבעטער אַ גאַנצן טאָג און נישט געקראָגן.
אַז ווער עס האָט אַ וואַרשטאַט בלייבט פּאַר זיך
און גאָר די ייִנגען האָט מען צוגענומען. האָט ער, עסנדיק,
צו זאַוולען צוגעוואָרפן, ער זאָל מוחל זיין
אַרויסשלאָגן פון קאָפּ די שפּילערייען, ווייל מ'עט מוזן
פון מאָרגען אָן אי"ה זיך נעמען צו דער אַרבעט.
נישקשה, ער וועט קריגן אַ הוספה, זאַוול, הייסט עס,
און פּאַר זיין ווייב און קינדער וועט אים סטייען אויף חיונה.
פון טאַטנס פּנים האָט זיך זאַוול אָנגעשטויסן,
אַז הינטער זיינע פּלייצעס שטייט די מאַמע און זי ווינקט
ער זאָל שוין אויפהערן – וואָס וויל ער פון דעם זון?
און אַז דער טאַטע האָט גענומען בענטשן אויפן קול
און מיטן זעלבן כּעס אַרויסוואַרפן די האַלב-פאַרשלונגענע
און האַלב צעבראָקטע ווערטער, האָט שוין זאַוול זיך צעשמייכלט:
וואָס האָט ער דען צום טאַטן? ווייסט דער אַלטער עפּעס
פון דעם, וואָס טראָגט זיך אין דער וועלט אַרום?
און זאַוול ווייס, כאָטש מיד איז ער און שלעפעריק פון וויסן,
איז גייט ער און ווערט איינגעשלאָפן ווי אַ קינד,
וואָס האָט אַ סך געוויינט און זיך געטרייסט אַ סך.

מ'איז אויפגעשטאַנען מיט די הענער גלייך און אָפּגעאַרבעט
ב'ז שפּעט ביינאַכט. אַזוי אויף מאָרגן, איבערמאָרגן,
און שבת האָט זיך זאַוול אויפגעכאַפּט אַ שטיק אין טאָג
און נאָכן עסן מיטן טאַטן גלייך געלייגט זיך שלאָפן
און אָפּגעשלאָפן ביז אין אָוונט. נאָך הבדלה
האָט זיך דער טאַטע אָפּגערופן: – איציק, טו זיך איבער,

װעסט גײן מיט אונז אין רימעריי! מ'האָט אָנגעקוקט,
באָר קײנער האָט זיך נישט דערװעגט אַ װאָרט צו זאָגן,
און ס'איז דעם טאַטן נישט געפעלן: האָט געװאַרט, זעט אויס,
עס זאָל זיך אָנהײבן אַ טענה און זיך צוגעגרייט.
האָט ער אַלײן פון זיך דערזאָגט: — גענוג שוין אויסגעבילדעט,
און איצט איז צייט עפּעס צו טאָן. — מ'האָט נישט געענטפערט,
בלויז איציק האָט אַ װײן געטאָן, און זעענדיק, אַז ס'איז נישטאָ
קײן מיטגעפיל פון קײנעם, האָט ער אויפגעהערט
און מיטגעגאַנגען מיט די עלטערע. די צװײטע װאָך
איז מען געװעזן מידער נאָך און דינסטאג נאָכן װאַרעמעס
האָט זיך דער טאַטע אויפגעהויבן ברוגזלעך:
— װאָס איז דאָס פאַר אַ עסן, קײ און שפּײ?
צו װעטשערע איז שוין געװען געגרייט אַ הערינג
מיט ציבעלעס און עסיק און דערנאָך אַ גאַנצער טאָפּ
מיט קישקעלעך און װײשער. מ'האָט זיך צוגעכאַפּט,
און פון דער װײטן קוקנדיק, װי ס'אַרבעטן די דרײ
אויף אַלע כלים, האָט די מאַמע זיך געטראַכט:
װי האָט זי דאָס, אַ יידענע אַ נאַרישע, קײן שכל נישט געהאַט
אויף דעם אַלײן? זי האָט גענומען תּשובה טאָן.
פון גרויסן טאָפּ מיט פאַרפל, קליסקעלעך, קאַרטאָפל-קנײדלעך
איז יעדן טאָג צו װאַרעמעס און װעטשערע אַרויסגעקראָכן
אַ מילץ, אַ לונג און לעבער, צי אַ בעקל פון אַ קאַלב,
נאָר מיט אַ שטיקל פלײש האָט זיך נאָך אַלץ געװאַרט אויף שבת.
דעם צװײטן פרײטאג אָבער, װען דער ריח פון די אײל מיט ציבעלעס
פון פריש-געבאַקטע קנישעס האָט די שטוב פאַרנומען,
האָט זיך די מאַמע שוין נישט אײנגעהאַלטן, און אין קרופּניק
צװאָמען מיט דער לונג אַרײנגעלײגט אַ שטיקל רינדערנס.
דער טאַטע האָט די אויגן אויפגעהויבן פון דער שיסל
און צוגעװאונקען צו די זין: — ס'איז גאָר אַן אַנדער קרופּניק, האָט
װען חיה ריװע איז געקומען שבת נאָכן עסן
און בײדע מאַנסבילן זענען געשלאָפן, האָט די מאַמע
פאַרפירט מיט איר אַ שמועס װעגן גבירישע מאכלים

און יענע איז געווען גרייט זיך טיילן מיט דער קענטעניש,
וואָס זי האָט אויפגעזאַמלט אין די פרעמדע קיכן,
ביז וואַנען זי האָט אָנגעהויבן צו ברומען: – וואָס דען!
אַז מ'האָט אַ מאַנסביל קאָן מען זיך שוין אַלץ פאַרגינען!
דער מאַמען האָט שוין שפּעטער באַנג געטאָן דער שמועס,
נאָר נאָך הבדלה האָט זי זיך געווענדט צום מאַן:
– ווייסט, שלום, יענע וואָך האָט נישט געקלעקט אויף דער הוצאה.
דאָס עסן קיין עין הרע קאָסט. געמוזט נאָך צובאָרגן
ביים קצב און אין קרעמל. וואָס-זשע זאָגסטו, שלום?
דער טאַטע איז פּאַמעלעך צו צום שופלאָד פון קאָמאָד,
וואו ער האָט אין די וועש דאָס געלט באַהאַלטן איבער שבת,
אַרויסגעציילט די וואָך הוצאה אויפן טיש
און זיך אַריינגעלייגט דעם בייטל אין דער קעשענע.
ער האָט זיך נאָכדעם דוקא יאָ געחדושט, ווי עס קומען
אַזעלכענע מאכלים צו זיין ווייב און ווי עס קלעקט עס איר.
נאָר מילא, אַז זי שווייגט, איז אים אודאי ניחא.
און זי, אַז ס'איז געקומען דאָנערשטאָג, האָט אויסמאַרקירט,
ווען זאַוול איז געווען אַליין מיט איר אין שטוב
און זיך געפרווט: – וואָס האָב איך עס געוואָלט דיך פרעגן?
יאָ, קאָנסט מיר אפשר לייען, זונעלע, אַ גילדן צען
ביז איבער שבת. ווייסט דאָך, ווי דער טאַטע. באַלד נאָך שבת -- — —
– אודאי, מאַמע, נעם, וואָס דאַרפסטו פרעגן?
זי האָט זיך נאָך פאַרענטפערט, צוגעזאָגט עס אָפּגעבן
נאָך שבת און, זעט אויס, פאַרגעסן. אָבער זאַוול נישט.
ווייל דאָנערשטאָג נאָך וואַרעמעס – און ער איז פון דעם וואַרעמעס
געווען צופרידן – האָט ער זי אָוועקגערופן אָן אַ זייט
און אָנגעפרעגט: – דו דאַרפסט דאָך עפּעס געלט מסתמא?
און ס'איז דערביי געבליבן. אין דער ערשטער צייט
האָט ער געהאָט הנאה עסנדיק פון דעם געדאַנק,
אַז ער גיט אויך צושטייער אויף חיונה. שפּעטער אָבער
איז דאָס אַרויס פון זינען און געוואָרן איינגעשלונגען
אין מידיקייט און שלעפעריקייט גלייך ווי אַלץ.

וואָס האָט זיך אָפּגעטאָן אַרום. אַמאָל בײַם עסן
פֿלעגט נאָך די מאַמע פּרוּוון אויספֿרײַען די נײַעס,
וואָס זי האָט אָנגעהערט זיך אויפֿן גאַס. האָט ער אַ ווײַל
דעם ביסן אָפּגעשטעלט אין מויל און זיך פֿאַרגעסן.
אַמאָל אויך בײַ דער אַרבעט פֿלעגן נעמען אָנקריכן פֿון ערגעץ
די שאָטנס פֿון געדאַנקען, צי פֿון בענקעניש פֿון אַמאָל
און זיך אַזוי אַרומגעדרייט אין טעמפּן קרײַז
צוזאַמען מיט די שטעפּ אין האַרטן לעדער. און בײַנאַכט
האָט זיך געוואָלט צוריק דאָס אָנכאַפּן און ווידער פֿילן,
אַז עפּעס טוט זיך אינווייניק, און ס'פֿלעגט זיך יאָגן
נאָך ווערטער, וועלכע האָבן איינמאָל אַזאַ זין געהאַט
און זענען איצט נאָר ווערטער — אָבער אויך דעם קלאַנג אַליין
האָט אין אַ שווערן נעבל אײַנגעשטיקט דער שלאָף,
און אײַנגעשלונגען: קלאַנג און וואָרט און דאָס געדעכעניש דערפֿון.

עס גייען וואָכן. זאַוול אַרבעט, עסט און שלאָפֿט,
נאָר הינטער דעם פֿאַרגנבעט זיך שוין עפּעס
און ס'נעמט זיך רודערן אין אים. צוערשט די נעכט.
אין שלאָף באַגיסט ער זיך מיט שווייס, ער וואַרפֿט זיך אום
און ברומט אין צײַנער־קריצעניש. באַגינען שטייט ער אויף
און ס'איז נישט גוט — עס ווילט זיך אײַנגראָבן די אויגן
פֿון שאַנד פֿאַר דעם, וואָס חלומט זיך בײַנאַכט.
נאָר קיינער ווייס נישט — אַרבעט ער און עסט
און לייגט זיך שלאָפֿן אַ פֿאַרמאַטערטער. אַ נײַער טאָג,
און ס'דאַרף אים שוין די מאַמע וועקן. שטייט ער אויף,
דער קאָפּ טוט וויי און מיאוס איז ער זיך אַליין.
בײַטאָג אַ הונגעריקער זעצט ער זיך צום טיש,
עס שלאָגט אים אַ נישט־גוטקייט פֿון דער שיטל פֿלייש,
דאָך עסט ער און ער האָט חרטה: מ'האָט עס נישט געדאַרפֿט.
עס קומט די נאַכט און ער האָט מורא זיך צו לייגן.
בלײַבט זיצן, קוקט ווי ס'ציִרעוועט אַ זאָק די מאַמע
און שווײַגט. — וואָס גייסטו זיך נישט לייגן, זאַוולו?

– איך וויל נישט שלאָפן. – קוקט זי, קוקט אויף אים
און זאָגט: – אַ וואונדער! אַז מען זעט די שיין נישט אָן.
אַט גלויב מיר – כ'ווייס נישט, וואָס ער האָט זיך אָנגעזעצט
דער טאַטע דיינער. וואָס? די גאַנצע וועלט פאַרכאַפּן?
נישט דאָ געדאַכט – דאָרט פאַלן מענטשן ווי די פליגן,
און דאָ האָט ער זיך אָנגעזעצט – אַ גביר צו ווע־ן מיטאַמאָל.
זאָל גאָר די שעה קיין שעה נישט זיין – גאָט ווייס פאַר וועמען
ער קלייבט דאָס אַלץ. – זי שאָקלט מיטן קאָפּ
און זאָול פרעגט: – וואָס הערט זיך טאַקע, מאַמע?
– מען לעבט דאָך ווי די בהמות דאָ. וואָס ווייסטו, וואָס?
זיי האָבן שוין דעם בקור חולים צוגענומען
און אַלע האָספּיטעלער זענען פול. היינט אין דער שטאָט – – –
זי שאָקלט זיך און לאָזט אַראָפּ די אויגן:
– דו ביסט אַ בחור, ס'איז אַ חרפה פאַרן מויל צו ברענגען.
נאָר מ'האָט שוין טעכטער באַלעבאַטישע געכאַפּט מיט אָפּיצערן
און ס'טוט זיך – פרעג נישט. בעסער. – נעמט זי רעדן שטילער,
פאַרטרויט אים נעמען. איינע – דאַכט זיך – קען ער,
פון אַנדערע האָט ער געהערט. ער גייט אַריין צו זיך
און ווי ער מאַכט נאָר צו די אויגן – קומען זיי,
דאָס מיידל יענע מיטן אָפּיצער. ער נעמט זיי טרייבן ביז,
ביילט אויף די פויסטן, בייסט די ליפּן איין,
נאָר שטאָט אָוועקצוטרייבן זיי, ווערט ער אַליין
אַריינגעפּלאָנטערט אין דער מיט – און אָט זענען זיי דריי,
און אָט איז אויך דער אָפּיצער אָוועק, נאָר זי און ער,
און אַ צעשראָקענער, צעפּלאָמטער פון דעם ווילדן וואונדער,
וואָס ברענט מיט שאַנד און גליעניש אין זיינע הענט,
אָן אָטעם וואָרפט ער זיך און ציטערט, ביז ער פילט
ווי ס'שווינדלט אים דער קאָפּ אויסן געלעגער, זוכט ער
זיך ראַטעווען, אַנטלויפן, פירט ער זיך צום בקור חולים
און צו די האָספּיטעלער, וואו עס ליגן יענע דאָרט,
נאָר ס'קלעפּט זיך נישט, און אונטער צוגעמאַכטע לעפּלען

די מידע אויגן טוען ווי און ס׳וויל קיין שלאָף נישט נעמען.
און ס׳גייט די נאַכט.

ס׳איז פרייטאָג אָוונט.
אין דרויסן רעגנט, אָבער גלייך נאָך וועטשערע
פאַרנעמט זיך זאַוול צו דער ברייטער גאַס אַרויס.
די גאַס איז ליכטיק. פון די קראָמען אָפענע
אויף נאַסע טראָטואַרן פאַלט אַ שיין און ס׳בלאַנקט
אַ יעדער טראָפּן רעגן. דאַכט זיך, עס איז פּוסט,
מען זעט נישט קיינעם. אָבער אָט דערהערן זיך
געלעכטערס וואו און רייד און זאַוול קוקט זיך צו
און זעט אונטערן שוץ פון טויערן און קראָמען־טירן
סאָלדאַטן אָדער אָפיצערן — שווער זיי צו דערקענען
אין גרויע רעגן־מאַנטלען — און מיט זיי אינאיינעם —
גו — — — יענע. רויט געפאַרבטע ליפּן, אויגן גלאַנציקע,
און זאַוול לויפט פאַרביי און ווייטער אין דער גאַס
באַגעגנט ער זיי איינציקווייז צי פּאָרלעכווייז,
ער וויל זיך אָפּשטעלן, זיי נאָכקוקן און לויפט נאָך גיכער,
און איינע שיקט אים נאָך אַ וואָרט, דערלאַנגט עס אים
ווי מיט אַ דראָנג איבער די פיס, ער וואַקלט זיך
און נעמט זיך ווידער שפּרייזן. ווייטער אין דער גאַס
דערהערט זיך שפּילן. ליכט פון פענסטער, שיינענדע לאַמטערן —
דאָס איז דער רעסטאָראַן, וואו ס׳קומען זיך צונויף
די אָפיצערן, פּריצים און די לעבּ־יינגען פון שטאָט.
אין רעגן שטייט אַן עולם אויף דער גאַס און קוקט אַריין.
פאַרהאַלט ער זיך און קוקט דורך די גאַרדינען
צוריבער קעפּ און ווייס־געדעקטע טישן און דערזעט פון הינטן
אויף ברעטלעך איבער אַלעמען אַ טענצערקע. אַ טענצערקע,
וואָס טאַנצט אין טומלדיקן טאַקט פון דער מוזיק
פון די קלעזמאָרים אונטן ביי די ברעטלעך. שטופּט ער זיך
און קוקט מיט אַלע אויגן — אויף די בלויזע הענט און אַקסל
און אויף די רויטע זאָקן ביז די קני און כוואַליעדיקן קליידל,

וואָס פֿלאַטערט מיטן טאַנץ — ביז ער דערפֿילט אַ שטויס פֿון עמיצן:
— דו וועסט נאָך אויסהאַקן די שויב דאָרט מיטן קאָפּ!
ער קוקט זיך אום און נעמט זיך טראָגן ווי אַ גנב
אַוועק צום פֿעלד. שיער שטויסט ער זיך נישט אָן ביים ראָג
אויף אַ סאָלדאַט, וואָס טייט״ט מיט דער ביקס:
— וואו קריכסטו? אַ באַגנעט פֿאַרזוכן גלוסט זיך דיר?
ער לויפֿט נישט טויט נישט לעבעדיק אַהיים, און אַז די מאַמע
דערשרעקט זיך און וויל צוקייטלען די טיר נאָך אים,
באַרואיקט ער זי מיט די הענט: — ס׳איז גאָרנישט נישט.
ביי זיך אין קאַמער ציט ער אָפּ דעם אָטעם, האַלט נאָך לאַנג
די אויערן פֿאַרשפּיצט, ווי אויף צו וואָרן זיכער,
אַז קיינער איז נישט נאָכגעלאָפֿן, נאָכדעם זעצט ער זיך
און הויבט אָן אויפֿצוּוויקלען דאָס געזעגנס, ווי אַ געהיים פּאַפּיר
אַרויסגעשלעפּט פֿון אַ באַהעלטעניש פֿון בוזעם:
אָט איז זי מיט די הענט און אַקסל און די פֿיס אין רויטן,
און יעדער שפּרונג און פֿאַלד פֿון קליידל קומט אַרויס
און בלייבט פֿאַרגליווערט אויף אַ ווייל — אַזוי איז זי געווען,
און דאַן אַזוי און ווידער שוין אַזוי. אויף לאַנגע זעונגען
צעשפּרייטן זיך די בליק־באַוועגונגען פֿון אַ מינוט
און ס׳ווערט געהאַלטן פֿאַר די אויגן און צוריקגערופֿן,
ווי אָן אַלבאָם געבלעטערט אויף צוריק. אין אַז די מאַמע
קומט וועקן אין דער פֿרי, איז שוין דער טאַטע לאַנג
פֿון ערשטן דאַווענען דאָ, און אַ פֿאַרשולדיקטער נעמט זאַול
אַרומצושפּרייזן מיט אַזאַ כוונה מיטן סידור אין דער האַנט,
אַז אַלע קוועטשן מיט די פּלייצעס אָפּגעגעסן,
אַוועקגעלייגט זיך פֿלומרשט איינצושלאָפֿן, נאָר אין ליכט פֿון טאָג
האָט עפּעס אָפּגעטאָן זיך פֿון די נאַכטיקע געשטאַלטן
און ס׳פֿילט זיך פֿאַלש און מיאוס און אַזוי חרטהדיק.
אַרויס אין דרויסן, אומגעקוקט זיך, און ווי גרייט פֿון פֿריער
גענומען שפּרייזן גלייך צום ווייסן הויז. דאָרט עסט מען נאָך.
קיין בייז נישט. זעצט ער זיך. באַלד שמועסט מען.
יאָ, מישאַ שרייבט — ער איז צופֿרידן. בעקאַן גייט עס גוט.

און זאָל וואָס? פאַרהאָרעוועט? נו, בעסער דאָ צו האָרעוועז,
ווי פוילן ערגעץ דאָרט. אַזוי — דער יונגער מירקין?
דערמאָנט זיך פריידע, זאָגט צום מאַן: — שוין ווייטער צרות.
אַ גאָטס רחמנות אויפן יונגן ווייבל. בלוט און מילך,
און ער — מיט אַלע אָפּיצערן. זאָגט ר׳ חיים לייב: — אַן עסק!
ווי איינעם ווילט זיך, לעבט ער. ווענדט זיך פריידע
צו זאָוולען שוין: — זאָל זיין פון קאָזאַק אַבי גאָר צום לעבן.
דערווייל כאַפּט ער אַ קוק אויף ליזען פון דער זייט —
גאָר נישט קיין צייט געהאַט צו זען זי יענעם טאָג, און איצט —
אַ מיידעלע! דאָס פּנים קיילעכדיק, אַ סטענגע אין די האָר,
און אויגן — קלאָר אַזוי. ר׳ חיים לייב שטייט אויף
און גייט זיך צולייגן אין צווייטן צימער. בלייבט מען דריי,
און ווידער פלוידערט מען. פון מירקינען, פון חיה ריווען,
פון בעקאַן און פון מישאַן. אַז וואָס ווייס אַ מענטש
וואו ס׳פּירט דער אויבערשטער. אָט זי אַליין כאָטש, פריידע,
האָט צער געהאַט פון זון, וואָס גייט אַרום אַזוי
און האָט נישט חתונה. אַ דאָקטאָר — און עס פּאַסט נישט.
און איצטער — דאַנקען גאָט! אַוודאי בעסער שוין אַזוי
ווי לאָזן דאָ אַ ווייב און קינד. אויף זאָוולען אָבער איז אַ וואונדער.
אים ווערט אַ טריקעניש אין מויל, דאָס פּנים פלאַמט
און פריידע כאַפּט זיך: אפשר טאַקע נישט די צייט,
ווער ווייס, וואָס ס׳קאָן נאָך אָנקומען אַ ליאַדע טאָג.
אַ ווײַלע נאָך — און זאָוול קלייבט זיך שוין אַהיים.
ער גייט, און כאָטש פון הינטן ערגעץ פלאָנטערט זיך
דאָס נאַכטיקע און מישט זיך אויס מיט ליזעס אויגן
און דעם געדעכעניש פון בעקאַן, און עס קלאַפּט אַ כעס
אויף דעם, וואָס מישט זיך, אָבער אויבן-אויף איז רואיקער
און ס׳גייט זיך אין דעם טאַקט פון פריידעס רייד.
אַפילו אויף דער נאַכט בלייבט איבער אַ געמאָסטנקייט אין יעדן ריר
און ס דאַכט זיך — ס׳איז פאַראַן אַ מיטל אין די הענט
אָוועקצושטופן דאָס, וואָס דאַרף נישט זיין. נאָר ווען ער ליגט
און ס׳קאָן זיך דאָך נישט איינשלאָפן, דערהערט ער פון דער שטוב

דער מאַמעס קול: — הערסט, שלום, עפּעס איז דער מער
מיט אונזער זאַוולען. איך האָב מורא — ער איז קראַנק.
און גלייך דעם טאַטנס ענטפער: — גאַנישט איז דער מער.
געדאַרפט אַ ווייב און קינדער האָבן. שלעפט זיך אום
אַ דרייסיקיעריקער בורילאַ און דער שוואַרץ יאָר ווייס,
וואָס טראַכט ער זיך! די מאַמע בעט זיך: — שטילער.
קאָן זיין, ער שלאָפט נאָכנישט. — איז וואָס?
ער מעג עס הערן. — און ס׳ווערט ווידער שטיל.

עס גייען ימים־טובים — ווידער טעג פון רו.
מ׳האָט אָפּגעגעסן ראש השנה, זיצט אַ ווייל די מאַמע
און זאָגט: — ווייסט, שלום, וואָס? איך האָב געטראַכט,
ס׳וואָלט נישט געווען קיין עולה דו זאָלסט מאָרגן
צי שבת אפשר קויפן אָן עליה אין בית־מדרש.
געלויבט דער אויבערשטער — פּרנסה, נו און משה אויך
איז אין אַמעריקע, וואָס זאָגסטו, שלום? קוקט ער אָן
און ברומט: — אַ מצוה וועל איך מיר אָן זיי פאַרדינען
אַרויסוואַרפן זעקס גילדן. ס׳איז נאָך דאָ גענוג
בעלנים אויף עליות. שווייגט, פאַרטראַכט זיך
און וואָרטשעט: — צוויי טאָג ראש השנה... מילא. שבת,
דערנאָך אַ סכות און שבתים. אָט אין ארץ ישראל
איז איין טאָג סכות און אויף מאָרגן קאָן מען ווידער אַרבעטן.
ער קראַצט זיך אין פּאָטיליצע און זאָגט: מ׳עט גיין
אַ פּאָר קאַפּיטלעך תהילים זאָגן אין בית־מדרש.
וואָלסט אויך געמעגט, נישקשה, ס׳וועט דיר נישט פאַרשאַטן.
דאָס מיינט ער זאַוולען. און ווען זאַוול שעמט זיך נישט,
קאָן זיין — ער וואָלט געגאַנגען. אין דער פרי
האָט ער זיך קוים אַרויסגעדרייט פון אָלטן ליגן,
אַז ער האָט אין דער גרויסער שול געדאַוונט. אמת איז,
אַז ער האָט זיך אַוועקגעלאָזט אַהין און ביי דער גרויסער טיר
דערזען אַ מחנה אָפּיצערן מיט די ווייבער זייערע,
וואָס זענען אָנגעלאָפן אויפן חזן מיט משוררים,

האָט ער זיך אויסגעדרייט און נישט אַריין. און דאָס מאָל גראָד
האָט ער געוואָלט אַריין. יאָ, מאָרגן גייט ער.
און מאָרגן גייט ער מיטן טאַטן, שטייט אין ענגשאַפט,
וואָס הינטערן בעלעמער, קוקט אין מחזור, קוקט זיך אום
אויף־אַלעמען — און ס'איז אים פרעמד. נאָר ווען דאָס קול
פון קוויטשיקן בעל־שחרית גיסט זיך אָן מיט טרערן,
ס'צעשאָקלען זיך אַ טויזנט קולות אַרום אים, און פון דער הויך,
כ'זן ווייבער־שטיבל, הערט זיך וויינען, פילט ער אויך,
אַז ער איז פול מיט טרערן, כאָטש דאָס וויינען איז נישט זיינס,
נאָר פרעמדס און פון אַרום. צעוויגט ער זיך ווי זיי,
און אַז מען גייט אַרויס ביים לייענען, איז ער פאַרשעמט
און מערער נאָך — צעשרויפט. אַרום — די יונגע לייט
פאַרזאַמלען זיך אין קלייזלעך, לייענען די בלעטער,
פאַרטייטשן דאָס געלייענטע — ער הערט זיך איין
און ס'קומט אויף אים צוריק דער אומרו פון די ערשטע טעג,
ראָס לויפן דורך די גאַסן, דאָס גייעג נאָך דעם,
וואָס דאַרף אַנטקעגנקומען. גייט ער אויף זיין אָרט צוריק,
און גלייך ביים קדיש פאַרן מוסף ווערט עס קלאָר:
וואָס ער האָט קוים דערטאַפּט אין קלאַנגען פון דער לופט
רעדט הויך אַרויס ביי זיי אין קולות ציטערדיקע
און דעם געוויין פון חזן פאַרן עמוד. ס'רעדט פאַר אים דער חזן
און רעדט זיין ווייטאָק אויס. פאַרוואָס זשע איצט,
ווען ס'איז אים אַזוי קלאָר און ס'רעדט זיין אייגן ווייטאָק
פון יענעמס קול — פאַרוואָס קאָן ער נישט נאָכרעדן די רייד
און גלייך מיט זיי צעגיסן זיך? פאַרוואָס זענען די ווערטער
ווי פאַלשע אויף דער צונג, כאָטש ער פאַרשטייט זיי נישט
אין ווייס נישט זייער מיין? ווייל עפּעס איז פאַראַן,
וואָס לאָזט אים נישט מיט זיי אינאיינעם גיין.
זיי רעדן דאָך צו עמיצן. זיי ווייסן, ווער עס הערט,
און ווענדן זיך צו אים, אַ נאָענטן, אַלץ־פאַרנעמענדיקן.
און ער — ער קאָן צו אים נישט רעדן. ס'איז אַ תהום,
אַ וויסטע ליידיקייט צווישן זיי ביידן. ער איז אויך

געשטאַנען יינגלוויז, ווי איציק ערשט, ביים טאָטן
און נאָכגעזאָגט די זעלבע רייד. איצט קאָן ער נישט
און ס'לאָזט זיך נישט אַראָפּשלינגען דאָס ווייטע וואָרט.

אין אָוונט שמחת-תּורה האָט עס אים אַ צי געטאָן
צו יענעם רעסטאָראַן. ווערט בלויז אַ ווײַלע שטיין אין דרויסן,
אַליין דערזען ווי מיאוס עס איז און גיין צוריק.
ס'איז אָבער נישט געווען די טענצערקע. געשטאַנען
איז אײנע אין אַ פֿויערש קלייד און רויטע שטיוועלעך,
געזונגען און בלויז צוגעטופּעט מיט די פֿיס. פֿאַרשטייט זיך,
אַז הערן אַלץ אין דרויסן האָט מען נישט געקאָנט,
נאָר די באַגלייטונג פֿון די שפּילער און דאָס צוטופּען פֿון איר
האָט אויסגעפּילט דאָס נישט-דערהערטע, און ס'האָט זאַוולען
אַרויפֿגעבראַכט אין זינען דאָס טעאַטער דעמאָלט, בעקאַן,
און האַלב-פֿאַרחלומט איז ער צוגעוואַקסן צו זײַן אָרט.
אין מיטן הערט ער: – העי, וואָס שטייט איר דאָ אין גאַס?
ער מיינט – ס'איז נישט צו אים און רירט זיך נישט.
נאָר ס'לייגט זיך עמיצנס אַ האַנט אויף אים, ער קוקט זיך אום –
דער יונגער מירקין: – אָט וואו איר געפֿינט זיך גאָר!
ער ווערט צעטומלט: – ניין, איך בין פֿאַרבײַגעגאַנגען דאָ
און גיי אַהיים. – צו וואָס אַהיים גאָר? קומט אַרײַן.
– איך מוז שוין גיין. – עט, נאַרישקייטן! מיינט איר וואָס –
אַ מענטש מוז עס כּסדר אַרבעטן צי פֿידל שפּילן?
(ער ווייס, דער מירקין) קומט אַרײַן מיט מיר און שוין.
די אויגן זײַנע שמייכלען אַזוי גנביש-לוסטיק
און עס געפֿעלט נישט זאַוולען. יענער אָבער פֿירט
און ער גייט נאָך. אַרײַן, אַוועקגעזעצט זיך בײַ אַ טיש:
– נו, וואָס? מיר וועלן עפּעס עסן, טרינקען? – זאַוול שפּירט
אַ ריח פֿון בעפֿרעגלטס און דערמאָנט זיך ווי אַמאָל
אין קרייז האָבן חברים אָנגעקאָרמעט אים מיט הזיר-וואורשט.
– איך וויל נישט עסן גאָרנישט. – אָבער טרינקען מעג מען דאָך.
אַ וואונק צום קעלנער און די פֿולע גלעזלעך קומען:

– אַריינגעקערט און שאַ! מען טאָר ניִשט זײַן!
די משקה ברענט און זאַוול כאַפּט די הענט צום מויל.
דערווײַל איז שוין די זינגערקע אַרונטער, הויבט אָן טומלדיק
צו שפּילן דער אָרקעסטער, קוקט זיך זאַוול אום –
די טענצערקע איז דאָ. אין קורצן קליידל מיט די רויטע זאָקן
און בלויזע הענט. ער לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ און הערט
ווי ס'קלאַפּן אירע פיס, און מירקין צינדט זיך אָן:
– וואָס קוקט איר ניִשט אַהין? ס'איז דאָך אַ שיקסע ווי אַ צימעס.
און ניִשט געוואַרט, כאַפּט ער אים אָן בײַם קאָפּ
און הייסט אים קוקן. מיט די ביידע בלויזע הענט
דאָס קורצע קליידל האַלט זי אין די שפּיצן פינגער,
פאַרנויגט זיך טיף און זאַוול וויל ניִשט קוקן מער.
– טרינקט, זאַוול! – טראָגט אים מירקין צו. ער טרינקט
און דאָ קומט צו אַן אָפיצער און מירקין רעדט מיט אים,
פאַרבעט אים. זיצן זיי צוזאַמען, טרינקען אַלע דרײַ,
און מירקין רופט אים: זאַוול סאָלאָמאָניטש! יענע טאַנצט,
און מירקין שמועסט עפּעס מיטן אָפיצער. פון אים געווים,
פון זאַוולען, אָבער וואָס פאַרשטייט ער ניִשט.
אַראָפּ די טענצערקע. פאַרשווינדט מיט איינמאָל מירקין,
בלײַבט זאַוול מיטן גוי אַליין און ס'איז אים שלעכט.
נײַ֫ר ס'דויערט אַ מינוט, און יענער איז שוין דאָ צוריק
און ניִשט אַליין. ער פירט מיט זיך די שיקסע,
און פון איר הוילן בוזעם, אויסגעשניטן ווי אַ סגל,
שלאָגט אַ גערוך פון בעז, פון שכורדיקן בעז.
זי טראָגט צו אים אַ הוילע האַנט איבערן טיש,
דאַן טרינקט מען ווידער אַלע פיר, דאַן בײַסט מען צו,
און דאָרטן טאַנצט שוין ווידער איינע. און דער קאָפּ ווערט שווער,
און צי עס דאַכט זיך זאַוולען, אַז די טענצערקע שטייט אויף,
צי אויף אַן אמת טאַקע? יאָ, זיך אויפגעהויבן. מירקין אויך,
מען בײַט זיך מיט די פּלעצער. און זי זיצט שוין נעבן אים.
איר אָרעם אויף זײַן אַקסל – נעמט זי אים אַרום,
און אירע פינגער שפּילן מיט זײַן שניפּס, מיט בעקאַס שניפּס.

ס׳האָט בעקא אים אַמאָל געשיקט – און זאָוול ווייס,
אַז זי, אָט די, זי דאַרף נישט אָנרירן דעם שניפּס.
זי טוליעט זיך דאָך נענטער, בויגט זיך איין צו אים,
און מיטן בעז-גערוך דערשפּירט זיך אַזאַ שאַרפער ריח
פון היציק לייב. דער קאָפּ, פאַרשכורט, שווינדלענדיק
פאַרלירט זיין פּלאַץ, אַ וואָרף אויף אָט דער נאַקעטקייט
און גראָבט זיך איין אין בוזעם ברומענדיק און סאָפּענדיק.
צום אָנהויב לאַכט די טענצערקע. זי לאַכט און מירקין אויך
און ס׳לאַכט דער אָפּיצער. נאָר באַלד איז ווייסאָק דאָ
אין איר געלעכטער, און דאָס ברומען זיינס ווערט ווילדער,
ער רעוועט, און די אויגן אירע פול מיט שרעק,
און נאָך אַ ווייל – די ציינער קריצט זי אויף און פּרוווט
מיט ביידע הענט זיין קאָפּ אָוועקרייסן. אומזיסט.
מיט ציין און ליפּן איינגעגעסן אין איר לייב, און מיט די הענט
זי איינגעקלאַמערט ווי אין צוואַנגען – האַלט ער זי,
און ס׳רייסט זיך פון איר האַלז אַ קוויטש. דער אָפּיצער
און מירקין – ביידע כאַפּן אים ביים קאַרק, מען שלאָגט,
און דאַן – אַ גאָס מיט קאַלטע וואַסער אויפן קאָפּ, אַ קלאַפּ,
און אָפּגעריסן. עפנט ער די אויגן גולמדיק
און סאָפּעט, קוקט אַרום, דערזעט דעם אָפּיצער, די טענצערקע,
און קוקט זיי אָן און קוקט פון זיי אויף מירקינען.
ער שמייכלט, מירקין, פּרוווט צעוועקדרייען די אויגן
פון זאָוולס בליק, נאָר אַ מינוט – און זאָוולס האַנט
כאַפּט אָן זיין קאָלנער, און אַ ריס פון אָרט, און מיטן קאָפּ
צום טיש אים צוגעשפּאַרט, און מירקין פּילט אַ צוואַנג
אַרום זיין האַלז און ווערגט זיך. ס׳ווערט אַן אויפגעלאַף,
מען שרייט, נאָר אין דעם שרייען הערט זיך זאָוולס רעווען,
מיט איין האַנט הויבט ער מירקינס קאָפּ און קלאַפּט אים
צוריק אין טיש און מיט דער צווייטער ווערגט ער אים.
ביז ער דערפּילט ווי ס׳שפּאַלט זיך אים דער קאָפּ,
ווי אייזן זאָל דעם שאַרבן אים צעלעכערן, ער דרייט זיך אום
און זעט דאָס גרויע רערל פון אַ רעוואָלווער

און ווילדע אויגן קעגן זיך און הענט אויף זיך,
וואָס טרייסלען אים — און ער בלייבט שטיין, לאָזט אָפּ די הענט
און טרעפט זיך ווידער אָן מיט מירקינס אויגן,
צעשראָקענע און פֿײַנלעכע. איצט שלאָגט מען אים
ווי גאָרנישט אים—ער שטייט און קוקט. און מירקין הויבט זיך אויף
און נעמט זיך איינבעטן ביים עולם: — לאָזט אים אָפּ!
ס'א־ז גאָרנישט! לאָזט אים אָפּ. עס מאַכט נישט אויס!
און מירקין נעמט אים פֿאַר די הענט און גיט אים וואַסער
און זעצט אים אויפֿן שטול אַוועק, און ס'לייגט די טענצערקע
אַ נאַסע שמאַטע אויף זיין שטערן און ער זיצט אַזוי
און ס'קרימען זיך די ליפּן צום געוויין. שוין שטיל אַרום,
דאָרט נעמט מען ווידער שפּילן. רעדט ער ווי צו זיך אַליין:
— איך וויל שוין גיין אַהיים. איך וויל שוין גיין אַהיים.
— אַוודאי — ענטפֿערט מירקין — מירן גיין. — ער טוט אים אָן דעם הוט
און גייט מיט אים אין דרויסן. — שוין גענוג —
זאָגט זאַוול — איך וועל גיין אַליין. מען דאַרף נישט מער.
און מירקין לאָזט אים אָפּ, קוקט נאָך און זעט ווי זאַוול
שוין ווייט אין גאַס פּאַמעלעך וואַקלט זיך פֿון טריט אויף טריט.

מען האָט ווי אַלע מאָל געאַרבעט מוצאי־יום־טוב.
געקומען שלאָפֿן, האָט זיך זאַוול צוגעזעצט צום טיש —
ערשט מוז ער שרייבן. האָט ער אָנגעשריבן:
האָב רחמנות אויף מיר, גאָט!
און זיך פֿאַרמאָסטן ווייטער. נאָר שטאָט נייע ווערטער
האָט זיך דאָס זעלבע אַלץ געדרייט אין קאָפּ,
און ער איז איינגעשלאָפֿן, זיצנדיק אַזוי ביים טיש,
און אויפֿן ווייסן שטיק פּאַפּיר זענען געבליבן
די איינע ווערטער:
האָב רחמנות אויף מיר, גאָט!